

Afsluitdijk maakte van Gaasterlandse kliffen glooiende heuvels

Expositie en muziekvoorstelling over negentig jaar afsluiting Zuiderzee

EXPOSITIE

Theo Klein

Oudemirdum | Met de muziektheatervoorstelling *Het verdriet van de Zuiderzee* wil het Amsterdamse gezelschap Orkater laten voelen wat er verloren ging toen de Zuiderzee in 1932 IJsselmeer werd. Een expositie in het bezoekerscentrum Mar en Klif in Oudemirdum laat iets van dat verleden zien.

Willen bewoners van de Friese kustplaatsjes langs het IJsselmeer de zee terug? Iris Nutma, directeur van bezoekerscentrum Mar en Klif, denkt van niet. „De Afsluitdijk ligt er al honderd jaar, iedereen weet eigenlijk niet beter.” Toch zeggen oude Gaasterlanders volgens haar nog steeds bij een bezoek aan de IJsselmeerkust ‘we gaan naar zee’. „Dat is een overblijfsel uit de tijd dat Oudemirdum als badplaats werd gezien en men het had over Rijs aan Zee. Maar die groep sterft nu echt wel uit.”

De expositie heeft met *Leven met een verdwenen zee* een minder dramatische titel dan de muziektheatervoorstelling die Orkater in samenwerking met Schouwburg De Lawei als onderdeel van Arcadia deze maand bij het Oudemirdumer Klif gaat opvoeren.

Badgasten

Foto's van vissers, houthakkers die basten voor de leerlooierij wonnen, maar ook rijke badgasten die kwamen genieten van de gezonde zee- en boslucht laten zien hoe er een eeuw geleden in de regio werd geleefd. Dat is voorbij, vandaar dat gesproken kan worden van ‘het verdriet van de Zuiderzee’.

Maar de expositie toont niet alleen deze foto's uit de archieven van het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân van voor de komst van de Afsluitdijk. Ze laat ook huidige bewoners aan het woord die vertellen hoe zij anno 2022 wonen, werken en recreëren in het gebied. Zo zijn er filmpjes met kitesurfer Lianne Pit en Laaxums laatste visser Jan de Vries. Verder

informeert boswachter Sander Veenstra van Natuurmonumenten bezoekers over het Oudemirdumerklif en laten melkveehouder Lucas Westra uit Oudemirdum en biodynamische boerin Welmoed Deinum uit Sondel zien hoe zij hun bedrijven runnen.

Het verdwijnen van de Zuiderzee lijkt minder impact te hebben gehad op de Friese vissersdorpen dan op bijvoorbeeld Spakenburg en Urk. Nutma: „Ik denk dat de visserij bepalender was voor de identiteit van die dorpen. Voor Urk is visserij ook nu nog belangrijk. De dorpen in Gaasterland hadden een achterland waarop ze zich na de komst van de Afsluitdijk konden richten.”

Rijsterbos

Dat achterland verandert al sterk vóór de komst van de Afsluitdijk. De bodem van zand op een laag leem is het niet erg geschikt voor landbouw. Sinds de zeventiende eeuw planten grootgrondbezitters in Gaasterland dan ook bossen aan, zoals het Rijsterbos. Twee eeuwen later ligt het accent op eikenhakhoutbossen. Het looizuur uit de eikenbast wordt in de leerlooierij gebruikt.

Als de familie Van Swinderen, eigenaar van deze bossen, tegen het eind van de negentiende eeuw in geldnood raakt, komen haar bezittingen in handen van de Maatschappij Gaasterland. Die laat veel bossen omzetten in landbouwgrond. „Er zijn in die tijd meer technieken ontwikkeld voor een betere ontwatering en bemesting. Dat maakte landbouw mogelijk op een groter areaal dan in de zeventiende eeuw.”

Kliffen

Niet alleen de Zuiderzeekust verandert de afgelopen eeuw, heel Nederland ondergaat een metamorfose, zegt Nutma. „Maar wat er door de komst van de Afsluitdijk is gebeurd, is uitzonderlijk. Het had een enorme impact op de manier van leven. Zo moesten vissers ander werk zoeken, maar kwam ook het toerisme enorm op. En wat denk je van de gevolgen voor de natuur? Zoutwatervissen

stierven uit en de eertijds steile kliffen als Oudemirdumer Klif en Mirnser Klif werden niet alleen glooier omdat de zeegolven er niet meer tegenaan beukten, maar kregen ook een eigen flora en fauna.”

Het IJsselmeer is inmiddels ook een heel belangrijke zoetwaterbuffer voor Nederland geworden. Een rol die zeker bij de droogtes van de afgelopen jaren alleen maar belangrijker is geworden.

Dijken

De vraag hoe het gebied zich zou hebben ontwikkeld zonder Afsluitdijk is een intrigerende, vindt Nutma. „Na negentig jaar Afsluitdijk kunnen we het ons niet meer goed voorstellen. Je kunt er heel romantisch over doen en terugverlangen naar havens met vissersschepen, badplaatsen en leven aan een zee-kust. Maar er hadden andere maatregelen tegen het gevaar van het water moeten worden genomen. Misschien zouden er deltahoge dijken over de kliffen zijn gekomen. Daar moet je toch niet aan denken?”

Niet alleen de kust van de Zuiderzee verandert, heel Nederland ondergaat een metamorfose

Iris Nutma

Iris Nutma,
directeur van
Mar en Klif in
Oudemirdum.

Foto: Marco
Keyzer